

Cilt 9, Sayı 1, Haziran 2021

Makale Adı /Article Name

YENİ MÜZECİLİKTE SERGİLEME
YÖNTEMİ OLARAK ÖLÜ GÖMME
TEMALİ BİR SEÇKİ

A SELECTION THEMED BURIAL AS
AN EXHIBITION METHOD IN NEW
MUSEOLOGY

Yazar

Ayşenur SEZGİN ÖZRİLİ

100/2000 YÖK Doktora Bursiyeri, Yüzüncü Yıl Üniv., Edebiyat Fak.,
aysenur65sezgin@gmail.com, ORCID NO: 0000-0002-5159-9426

Yaşar ÖZRİLİ

100/2000 YÖK Doktora Bursiyeri, Yüzüncü Yıl Üniv., Edebiyat Fak.,
yoZRili@gmail.com, ORCID NO: 0000-0003-4495-0705

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 19 Nisan 2021

Kabul Tarihi: 21 Haziran 2021

Yayın Tarihi: 30 Haziran 2021

Kaynak Gösterme

Sezgin Özrili, A.- Özrili, Y. (2021). Yeni Müzecilikte Sergileme Yöntemi Olarak Ölü Gömme Temalı Bir Seçki. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (7), s.202-218.

Öz

21. yüzyılda birçok alanda ciddi dönüşümlerin yaşandığı gözlenen bir gerçektir. Bu olaylar, bir tür paradoks, insan gereksinimi, ya da fenomenolojik bir yaklaşım şeklinde de tasavvur edilebilmektedir. Ancak, belirgin olarak tavrını belli eden en sahici normlar, insanın özgürleşme çabası ve bunun varyantlarıdır. Son dönemde, yeni üretilen sanatsal yapıtlar göstermektedir ki sanatçının ya da küratörün, düşünsel sınırları zorlayan imgesel çalışmaları artarak devam etmektedir. Bu anlamda söz konusu sanatçıların eserlerinin ya da fikirlerinin somutlaşmış sürümlerini gözleme şansını yakalayabildiğimiz platformlar müzelerdir. Yeni müzelerde temel hedef ziyaretçinin beklentileridir. Bu açıdan müzedeki katılımcılar sergilenen eserler vasıtasıyla düşüncelere dalarak, müzede gördüğü nesnelere etkilenmeli, ilham alabilmelidir. Halkın dimağına işleyebilecek, sanatın gayesi adına, bireylere istedik yönde bir katkıda bulunabilecek müze tasarımları, başarılı estetik anlatısı ve senaryosu olan unsurlardır. Antik Çağ insanının, inanç dünyasını, yaşam tarzını, kültürüne ilişkin bulguları elde edebileceğimiz önemli veriler gömülme biçimleridir. Bu açıdan, müzelerde, ölü defin tarzı ve merasimi ışığında izleyicilere değerli bilgiler aktaran bir sergileme durumu da ölü gömme konusudur. Müze içinde hem dijital platformlarda hem de fiziki bir zeminde ölünün, mezar öncesi seremonisinin ve gömülme stiline zengin görseller aracılığıyla, ziyaretçiye aktarılmaya çalışılmasının önemli küratöryel kurgulama biçimleri, bu çalışmanın temel gayelerinden biridir. Bu çalışmada, kaynak çözümleme, doküman analizi ve özellikle çevrim içi ortamlarda literatür taraması yapılarak veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında, Çorum Arkeoloji Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve Van Müzesi örnekleri üzerinden Antik Çağ ölü gömme konusunun, sergileme durumu değerlendirilmiştir. Söz konusu müzelerde, teknoloji destekli ve yeni tarz sergi simülasyonlarının, müze katılımcıları nezdinde olumlu tepkiler uyandırdığı izlenimler arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Müze, Müzecilik, Sergi, Ölü Gömme, Mezar.

Abstract

It is an observed fact that there have been serious transformations in many areas in the 21st century. These events can also be envisioned as a kind of paradox, human need, or a phenomenological approach. However, the most authentic norms that clearly show his attitude are the liberation effort of the human being and its variants. Recently, newly produced artistic works show that the imaginary works of the artist or curator pushing the intellectual boundaries are increasingly continuing. In this sense, the platforms where we can have the chance to observe the embodied versions of the works or ideas of these artists are museums. In new museums, the main target is the visitor's expectations. In this respect, the participants in the museum should be influenced by the objects they see in the museum and be inspired by the works exhibited. Museum designs that can penetrate the minds of the public and contribute to the purpose of art and individuals in the desired direction are elements that have a successful aesthetic narrative and scenario. The important data that we can obtain about the world of belief, life style and culture of the ancient people are the ways of burial. In this respect, burial is also an exhibition situation in museums that conveys valuable information to the audience in the light of the burial style and ceremony. One of the main purposes of this study is the attempt to convey the dead, pre-burial ceremony and burial style to the visitor through rich visuals, both on digital platforms and on a physical basis within the museum. In this study, the method of data collection by source analysis, document analysis and especially literature review in online environments was used. Within the scope of the study, the exhibition status of the subject of ancient burial was evaluated based on the samples of Çorum Archeology Museum, Anatolian Civilizations Museum and Van Museum. It is among the impressions that technology-supported and new style exhibition simulations in these museums have aroused positive reactions in the eyes of the museum participants.

Keywords: Museum, Museology, Exhibition, Burial, Tomb.

Giriş

Müzeler, kültürel, sanatsal, bilimsel açıdan önem taşıyan nesnelere muhafaza ederek korumak, bakım ve onarımlarını üstlenmek, sergilemek, ayrıca toplumun eğitimi vb. amaçlarıyla hizmet veren kuruluşlardır. Zengin bir tarihi ve kültürel mirasa sahip olan ülkemizde müzecilik uygulamalarının çağdaş bir yapılanma ile biçimlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Uluslararası müzecilik komitesinin güncel müze tanımına göre;

“Müzeler, geçmiş ve gelecek arasındaki kritik diyaloglar için demokratikleştirici, kapsayıcı ve çok sesli alanlardır. Günümüzün çatışmalarını ve zorluklarını kabul edip ele alarak, topluma karşı güvende eserler ve örnekler sunar, gelecek nesiller için çeşitli hatıraları güvence altına alır ve tüm insanlar için eşit haklar ve mirasa eşit erişim sağlar. Müzeler kâr amaçlı değildir. Katılımcı ve şeffaflar ve insan onuruna ve sosyal adalete, küresel eşitlik ve evrensel refah düzeyine katkıda bulunmayı amaçlar; dünyadaki anlayışları toplamak, korumak, araştırmak, yorumlamak, sergilemek ve geliştirmektir ve bunun için aktif ortaklıklar içerisinde çalışırlar.”¹

1950’li yıllara kadar uzanan müzecilik çalışmaları hızlı bir değişim ve dönüşüm süreci geçirmiştir. Müzeler, önceleri toplumdan kopuk saray yapıları gibi ıssız mekânlardan oluşmaktayken, hızlı bir değişim ve dönüşüm süreciyle bu ıssız mekânlar da artık halka hitap edecek yerler olmaya başlamıştır. Erken dönem müze yapılarına bakıldığında; sergi mekânlarının süreklilik gösteren bir anlayışla tertiplendiği, eserlerin teşhir biçimlerinin ise daha klasik bir görünümde olduğu, objelerin sırayla dizildiği, müze salonlarının ise sade, ince ve uzun galerilerden tasarlandığı gözlenmektedir. Sistemli, sıralı görünüm ve sanat eserine kronolojik olarak yaklaşmak “düzen” kavramıyla ilişkilidir. Bu yaklaşım 19. yüzyıla kadar geçerliliğini korumuştur (Tzortzi, 2007: s. 22). Yeni müzecilik perspektifinden ele alınan günümüz müzeleri, tüm etkinlik ve aktivitelerinde insan odaklı sürdürülebilir politikalar gütmektedir. Günümüzde ise topluma dönük bir yaklaşım sonucu, birey ile bütünleşmeyi hedef edinen, kamusal alanın demokratik kurumlarından biri olarak karşımıza çıkarmaktadır. Yeni müzecilik anlayışı; iletişim kurma, eğitme ve öğretme esasına dayanan etkin, dinamik, etkileşimli ve katılımcı bir eğilime yönelmektedir. Müzelerdeki bu kavramsal değişim müzeyi; toplumun her kesiminden bireye hizmet eden, ziyaretçinin müzedeki tüm etkinliklerden faydalanabilir bir pozisyona sahip olmasına katkı sağlamaktadır.² Müzelerin, topluma uyum sağlamak, toplumla iletişim kurmak, her insana hitap edebilmek gibi görevleri de bulunmaktadır (Onur, 2013: s. 19). Buna ek olarak, sosyal projelerle toplumun eğitimine katkıda bulunmaktadır (Karadeniz, 2018: s. 197).

Günümüzde müzecilik faaliyetleri hem klasik müzecilik hem de yeni müzecilik anlayışı doğrultusunda ilerlemeler kaydetmektedir. Bunlardan birincisi ve daha geleneksel olanı; toplama, koruma, bakım ve sergileme anlayışı ile sınırlıyken; müzeyi kalıcı koleksiyon odaklı bir eğitim ve araştırma merkezi olarak konumlandırmaktadır. İkinci yaklaşım olan yeni müzecilik anlayışı ise halkla iletişim kurma, eğitme, toplumsal çeşitlilik hassasiyeti gözetme, müzenin hitap ettiği kenti demografik, etnik, inanç, ekonomi, ticaret kavramları ışığında tahlil ederek sergi ve koleksiyonlarını toplumun değer yargıları paralelinde kurgulama becerileri de gösterebilmektir. Etkin, dinamik, interaktif ve katılımcı bir müzecilik anlayışına geçilerek, kitlelerin gereksinimleri ve ilgi

¹ <https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/museum-definition/>, 08.02.2021 tarihli erişim

² Erkan, G., Ağustos 21, 2014, Zamanın Mekanları Müzeler, Müzecilik Meslek Kuruculuk Derneği, url: <http://mmkd.org.tr/zamanin-mekanlari-muzeler/>, 11.04.2021 tarihli erişim

alanları doğrultusunda sıcak bir ilişki kurabilmek yeni müzeciliğin amaçlardan bir tanesidir. Müzeler artık, geçmişten gelen müze niteliklerini tekrar yorumlayarak, görsel uyarıcı zenginliği bol olan bir teşhir yöntemi sunmaya çalışmaktadır. Klasik müzenin sıralı, tek düze sergileme ve arşivleme yöntemine karşılık günümüz müzeciliği topluma karşı şeffaf ve teşhir odaklı bir gösteri imgesine dönüşmüştür (Karayılanoğlu, 2016: s.32).

Müzeler, sergi tasarımlarında, nesnelere teşhir ederken, müzenin fiziki ortamının homojen anlayışına yakışan düzenlemeleri göz önünde bulundurmaktadır (Atagök, 1999: s. 3). Son yıllarda müzeler, teknolojiden faydalanarak özellikle genç kuşağın ilgisini çekebilecek etkinliklerle keyifli bir müze gezisi programı tertiplemektedir. Buna göre interaktif (etkileşimli) yani ziyaretçilerin müdahaleleri sonucunda aktive olan dokunmatik dijital sistemler, müze sergilerinin araçları haline getirilmiştir. Yeni müzecilik anlayışında, ziyaretçilerin sergilenen nesnelere iletişim kurabildiği, eserlerin sıg etiket bilgilerinden ziyade hikâyesini, arka planındaki düşünsel yönünü de irdeleyebildiği sergileme uygulamaları göze çarpmaktadır. Bu sergileme uygulamaları içerisinde, mezar temalı olan ölü gömme biçimli sergileme uygulamaları da mevcuttur. Yeni müzebilim, küratöryel başarıları arasında, Antik Çağ insanın inanç ritüelinin, ölümlerini defin uygulamalarında ve o uygarlığın sosyal dokusunun ölü gömme merasimlerini hangi parametrelere göre nasıl kurgulandığını sergileme tarzındaki ince detaylarda göstermektedir. Müzelerde hem teknolojik hem de fiziki replikalar ve maket örnekler vasıtasıyla ölü gömülme pozisyonları ve gömülme merasimleri uygulanış biçimlerini canlandırabilme yetenekleri ölçüsünde ziyaretçiler bilgilendirilebilmektedir. Zira müzeler, ölüm temasıyla, Antik Çağ insanının, düşünce, ekonomi, gündelik hayat enstantaneleri, inanç dünyası vb. gibi birbirinden farklı konular hakkında fikir edinmek adına, önemli somut içerikler sunmaktadır.

Bu çalışma, bilgilendirme işlevli sergileme uygulamalarından olan ölü gömme biçimli teşhir çalışmalarının, anlam ve biçim kavramları ışığında, nasıl kurgulandığını irdelemektedir. Bu sebeple yeni müzecilik anlayışı perspektifinden elde edilen bulgular değerlendirilerek, Türkiye’de bazı müzelerdeki mezar temalı sergileme uygulamaları örnekleri üzerinden açıklanmaya gidilmiştir. Bunun yanı sıra, ölü gömme geleneklerinin hangi aşamalarda gerçekleştirildiği, hangi dönemleri ne şekilde yansıttığı, bazı mezar örneklerinde, ölen kişinin kendisiyle beraber çeşitli objelerinde gömüldüğü sergilenme türlerinin, ziyaretçiler üzerinde nasıl bir izlenim uyandırmaya çalıştığı, amaçlardan bir kaçığıdır.

Anadolu’da Eski Uygarlıklara Ait Mezar Türleri Ve Gömülme Biçimleri

Ölüm, insanlığın var olduğu ilk zamanlardan beri hep merak edilen (ölümden sonra ne olduğu), çözümlenemeyen (ölümsüzlük) bir sosyal olay olmuştur. İnsanlığın yaşam döngüsünün ayrılmaz parçalarından biri olan ölüm, çok eski zamanlardan beri sorgulanan, tanımlanmaya çalışılan bir durumdur (Uhri, 2010: s.21). Defin simülasyonlarının geliştirilmesi fikrinin altında, ölüm olgusuyla ilgili olarak ister basit, ister belirli düzenlemeler yapılarak, insanoğlunun, güçlü bir yaşama tutkusundan kaynaklanan öbür dünyada da aynı yaşamı sürdürme arzusu yatmaktadır. Ölen kişinin bu dünyadaki yaşam tarzını öbür dünyada da sürdüreceğine olan inancı veya bu dünyada yaşayamadıklarını öbür dünyada yaşayabileceğine duyulan özleminin yansımaları olan mezar yapıları, bu anlamda hatırı sayılır oranda bilgiler barındırmaktadır. İki dünya arasındaki bu geçiş, ölüm ve mezar yapılarıyla biçimlenmiştir (Mutlu, 2018: s.72).

Bazı toplumlar inançları gereği, ölülerini toprak altına gömerek defnetmektedirler. Bu anlayış tarzı, gömme işleminin gerçekleştirildiği mezar sayısını ve çeşitliliğini de arttırmıştır. Bazı uygarlıklarda insana özgü duygu, inanç ve yapısı gereği en başından itibaren ölen kişinin konulacağı mezar yapısına gündelik hayatta kullandığı, eşyaları ile birlikte bırakılması, öteki dünyada da bu eşyalardan faydalanabileceğine olan inancıyla ilgili olmasındandır. Geçmişten günümüze kadar değişerek ve gelişerek gelen mezar yapıları, ölen kişi hakkında ve gömme işlemini gerçekleştiren halkın gömme esnasındaki uygulama yöntemi hakkında bir takım bilgiler sunmaktadır. Dolayısıyla, ölü gömme ritüelleri, geçmişte yaşayan toplumlarla ilgili birçok alanda cevapsız kalmış soruların da aydınlatılmasında önemlidir (Erginer, 2004: s. 291). Üst Paleolitik dönemden itibaren, insanların, ölülerini armağanlarıyla beraber gömmeye başlamış olmaları din etkisinin başladığını ve öteki dünya inancının var olduğunu göstermektedir. Ölüm olgusunun ilk şekillenmesi olarak kabul edilen bu durum ve mağara duvarlarına uygulanan antropomorfik resimler, dinsel düşüncesinin bir yansıması olmalıdır. Örneğin; geçmişte yaşayan Homosapienslerin belirli bir inanç doğrultusunda mağara duvarlarını boyadıkları ve özenle dekore edilmiş mezar yapıları geliştirdikleri belirlenmiştir. Ölü gömme uygulamalarının başlangıcından itibaren bazı konfigürasyonları ve gelenekleri bir aktarım süreci içerisinde seçilime tabi tutularak gelişmiş, biçimlenmiştir (Mithen, 2006: s. 46).

Anadolu'nun insan yaşamına elverişli doğası nedeniyle Neolitik Dönemden itibaren insanların ortak mirası olan mezarlara ulaşmak mümkündür. Dünyanın her yerinde olduğu gibi Anadolu'da da ilk uygulamalarda bir toprağın açılarak ölen kişinin sonsuzluğa uğurlanmış olması evrensel düşüncenin bir yansıması olmaktadır. Anadolu'daki mezarlar ele alındığında çağlar ilerledikçe ölü gömme geleneklerinde ve tiplerinde özgünlüklerin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Toplulukların yaşadıkları coğrafyaya ve yaşam modellerine bağlı olarak çeşitlilik oranı artmaya başlamıştır. Çömlek, pithos gibi mezar tiplerine ilerleyen zamanlarda kerpiç, taş sanduka daha sonra anıtsal oda tipi mezarların eklenmesi bu gelişim sürecini yansıtmaktadır (Parlıtı, 2019: s.1).

Anadolu'da, kazılarda bulunan mezar yapıları dönemsel ve bölgesel olarak değişiklikler göstermektedir. Farklı dönem ve uygarlıklara ait, birbirinden değişik kültür alanları bulunmaktadır. Örneğin, Anadolu'nun kıyı bölgeleri ile iç bölgeleri, doğusu ile batısı arasında kültür özellikleri birbirinden çok farklıdır (Llyod, 2000: s.80).

Neolitik Dönemden itibaren Anadolu'da çeşitli mezar türleri ve gömü biçimlerine rastlanmaktadır. Neolitik Çağ, insanlık tarihinde bir devir açmıştır. Yerleşik hayata geçme ile birlikte ölümün farkına varma, ölü gömme eyleminin gerçekleşmesine sebep olmuştur. Neolitik Çağ'da yerleşim içi gömü mevcutken giderek artan nüfus yoğunluğuna karşın Kalkolitik Çağ'da da aynı durum devam etmiştir. Mezar hediyeleri, kadın ve erkek farklılığı ile birlikte statü farkını da ortaya koymaktadır. Kadın mezarlarına yüzük, bilezik, gerdanlık, kemik iğne gibi süs eşyaları bırakılırken, erkek mezarlarına kamalar ve mızrak uçları gibi silahlar bırakılmıştır. Neolitik Çağ'da mezar hediyeleri kemik taş gibi malzemelerden yapılırken Kalkolitik Çağ'da yerini madeni süs eşyalarına bırakmaktadır (Özterzi, 2011: s.42).

Mezar Türleri

Eski çağlarda Anadolu'da çoğu kez normal gömme (inhumasyon), kimi zaman da yakarak gömme (kremasyon) türünde mezarlarla karşılaşmıştır. "Tahsin Özgüç'e

göre Anadolu'daki mezar tipleri beş ana gruba ayrılmaktadır bunlar; Basit Mezar, Küp (Kap Mezar), Sandık Mezar, Oda Mezar ve Kaya Mezarları çeşitlerinden oluşmaktadır (Özgüç, 1948: s.4).

Basit Mezar: Anadolu'nun höyüklerde en eski, yani ana toprak üstüne kurulan ilk yerleşme katlarında görülen ve varlığını uzun müddet koruyan bu mezar tipine, mezarı bulunan hemen her kazı yerinde rastlanmaktadır. Toprak veya kaya içine kazılarak veya oyularak açılmış bir çukurun taş, kerpiç, ağaç veya toprak gibi herhangi malzemeye örtülmüş olduğu mezar türüdür (Ökse, 2011: s.22). Çukur düzensiz, dikdörtgen, kare veya elips olup, genişliği 0.30-0.50m. arasındadır. Toprağa kazılan mezar çukurlarının taban ve yan taraflarında taş ve kerpiçten bir yapı izine rastlanmadığı gibi üstleri de yalnız çukurdan çıkarılan toprakla örtülmektedir (Özgüç, 1948: s.4). Temelinde, cesedin kazılan bir çukura düz ya da cenin pozisyonunda gömülmesi şeklinde uygulanır (Ensert 1995:s. 248). En yaygın mezar tipi olan bu tip mezarlar Hindistan, Çin, Avrupa, Kuzey Afrika, Mezopotamya ve Anadolu'da her bölgede ve her çağda var olmuştur. Bu da gösterir ki, ancak küçük ayrıntılarla farklılıkların saptanabileceği toprak mezarlar her kültürde birbirlerinden etkisizce ortaya çıkmış ve günümüzün en yaygın gömme türü olarak da varlığını sürdürmektedir (Çevik, 2000:s. 17). İç Anadolu Bölgesi'nde Alishar Höyük, Alacahöyük; Doğu Anadolu Bölgesi'nde Tilkitepe, Norşuntepe, Korucutepe; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Çavi Tarlası, Kurbanhöyük ve Samsat'ta; Marmara Bölgesi'nde Ilıpınar ve Aktopraklık'ta; Ege Bölgesi'nde Beycesultan ve Bakla Tepe'de; Akdeniz Bölgesi'nde ise Hacılar, Gözlükule, Kuruçay'da rastlanılmıştır.

Küp (Kap) Mezar: Küp, çömlek veya pişirme kabı gibi seramikten bir kabın tabut gibi kullanıldığı mezar türüdür. Tek ölü gömmek için kullanılmış olanlarına rastlanmaktaysa da, birden çok gömme yapılmış olanları bulunmaktadır (Anan, 1987: s.182). Anadolu'da bu mezar türlerine çok sık rastlanmaktadır. Geçmiş Neolitik Çağ'a kadar dayanmaktadır. Küp mezara iki şekilde gömü yapılmaktadır. Birincisi; ölen birey yakılıp gömülecekse küpün boyutu küçük olur. İkincisi; ölen birey yakılmadan gömülecekse küpün boyutu da ölen bireyin boyutuna aynı oranda seçilir. Küplere koyulan cesetlerin dışarıya taşmaması için küpün ağzı taş veya kiremit benzeri yapılarla kapatılır (Özterzi 2011: s.23). Küp mezarlara İç Anadolu Bölgesi'nde Alishar Höyük, Güvercinkayası ve Çamlıbel Tarlası'nda; Doğu Anadolu Bölgesi'nde Korucutepe'de; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Kurbanhöyük ve Samsat'ta; Akdeniz Bölgesi'nde ise Gözlükule Höyüğü'nde rastlanılmıştır.

Sandık Mezar: Ölü gömme amaçlı kazılmış derin bir çukurun, etrafının moloz taş ve kerpiç malzemelerle çevrelenerek, üst bölümlerinin de yine benzer malzemelerle örülerek oluşturulan bir mezar çeşitidir. Taştan, ağaçtan ve kerpiçten yapılmakta dikdörtgen ve kare tercih edilmektedir. Genelde dört tarafı taşla çevrilmektedir. Üzeri bazen kapatılır, bazen kapatılmaz ve amaç sandık şeklini oluşturmaktır. Sal taşları ile de yapılmaktadır. Tek kişilik veya birden fazla kişinin kalabileceği bir mezar olarak tasarlanmış olup gömü hocker tarzda gömülmektedir. Anadolu'da Koçumbeli'de, Ahlatlıbel'de, Alacahöyük'te ve Polatlı'da bu mezar türüne rastlanılmıştır.

Oda Mezar: Ölü gömme amaçlı kazılmış çukur bir alanın, etrafının moloz taş ve kerpiç malzemelerle örülmesi suretiyle, üst bölümlerinin de yine benzer malzemelerle kapatılması sonucu oluşturulan bir mezar çeşididir. Genelde ön girişleri vardır ve ev şeklindedirler. Üzerleri sal taşı, ahşap ya da dallarla kapatılır ve yüzeyden görünmezler.

Bu mezarlar birkaç kısımdan meydana getirilmiştir. Periyodik aralılarla sınıflandırılmışlardır. Uzun yıllar dayanabilmesi amaçlı, özel kişiler adına yapılmışlardır. Bir tür aile veya sınıf mezarlığı gibi de kabul edilebilecekleri anlaşılmaktadır. Oda mezarların kentleşmeye bağlı olarak oluşan belli bir ekonomik düzeydeki sosyal sınıfa mensup grupların ölümlerini gömmek üzere kullandığı mezar yapıları oldukları düşünülmektedir (Yılmaz, 2006: s. 67).

Kaya Mezarları: Yerli büyük kaya kitlelerinin oyuk ve aralıklarını da ayrı bir mezar tipi olarak incelemek mümkündür. Ana kaya üstüne kurulan mezarlık veya iskân yerlerinin ilk safhalarına ait ölümleri için, mezar çukuru kazılırken ana kayaya rastlanmakta ve kayanın şekillendirilmesinden vazgeçilerek onun düz olmayan oyuk ve aralıklarından da faydalanılmaktadır (Özgüç, 1948: s.14). Bir kaya odasının mezar olduğuna ilişkin kesin veriler ölü gömmeye ve kültüne yönelik tasarımlardır. Çeşitli malzemelerden lahitler ve mezarın her yerine konulabilen ölü çömleri ve belki de cesetlerin doğrudan tabana yatırılmış olması gerçeği, mezar işlevini kanıtlayıcı hiçbir ayrıntı içermeyen kaya mezarları olabileceğini de göstermektedir. Tasarım, işçilik, konum ve giriş özellikleri de mezara özgü ayrıntılar içermektedir. Bazı kaya mezarlarında özellikle aile tipi mezarlarda girişler oluşturulmuştur. Dışlarında işlemler ve aileye ait bilgiler bulunmaktadır. Anadolu'da Helenistik Çağ'da Amasya'yı İÖ. 302'den İÖ. 26'ya kadar başkent olarak kullanan Pontus Krallarına ait olan Kral Kaya Mezarları, [Amasya Kalesi](#) eteklerinde düz bir duvar gibi dikine uzanan kalker kayalara oyularak yapılmıştır (Çevik, 2000: s.22).

Kurgan Mezar: Bu mezar tipi genellikle işlenmemiş küçük taşlarla yığma tepeler şeklinde olmaktadır. Kurganlar 0.60-2.00m. arasında değişen yükseklikte ve arasında çaplara sahiptir. Yığma tepelerin altındaki mezarlar taş örgü oda veya taş sandıklardan oluşmaktadır. Mezar eşyalarına bakıldığında ise; ölümlün şahsi eşyası dışında içecek ve yiyecek cinsinden sunular içerdiği düşünülen kap kacaklar da görülebilmektedir. Bunlara ilâveten varsa heykelciklere de yer verilmiştir (Mutlu, 2018: s.76).

Gömü Biçimleri

Toplumlar, genel olarak ölü gömme uygulama biçimlerini ölümlerini iki farklı türde gömerek göstermektedirler. İlki ve en yaygın olanı ölümlün ceset halinde yani yakmadan gömülmesi (İnhumasyon), diğeri ise cesedin yakılarak (Kremasyon) gömülmesidir. Ölümlerin yakılmadan gömülmesi biçimi en yaygın görülen uygulamalardan biridir. Ölümlün toprakta açılan çukura sandık mezar ile ya da pitos içine konularak gömülmesi olarak tanımlanır. Bu mezarlarda bulunan gömüt tipleri birincil ve ikincil gömütler şeklinde sıralanabilir. Birincil gömütler; gömütler sırt üstü, yüz üstü, sol ya da sağ tarafa yatırılmış olabilmektedir. İskeletin pozisyonu, kollar, bacaklar ve kafanın anatomik duruşuna göre saptanmaktadır. İkincil gömütler; birbirleriyle eklemli olmayan iskeletlerden oluşmaktadır. Ölüm sonrasında ölümlün yerden yüksek bir platform üzerinde belirli bir süre çürümeye bırakılması ve bu sürenin sonunda kemiklerin toplanarak gömülmesi ikincil gömütlere verilebilecek örneklerden biridir. Çoklu gömütler genellikle ikincil tip gömüt sınıflamasına girmektedir (Sevim, Pehlevan ve Günay, 2006: s.662).

İnsanlık tarihinin başlangıcından bu güne, toplumlar ölüm gerçeği ile yüzleştikten sonra ölümlerini hocker pozisyonunda gömmeye başlamıştı. Daha sonraları, gömme biçimleri cesedin yatış pozisyonuna göre dört farklı uygulama şeklinde farklılaşmıştır. Hocker pozisyonu, ölen kişinin mezara bükülmüş, kasılmış ya da ana

rahmindeki gibi bir pozisyona getirilmesiyle yapılır (Özgüç, 1948: s.4). Gövde eksenini ile uyluk kemiği eksenini arasındaki açının sıfır derece ya da buna yakın olmasıyla ortaya çıkmaktadır. Diz kısmı karına çekilmiş uyluk kemiği ile kaval kemiği birbirlerine benzer şekilde bırakılmıştır. Eğer birey öldüğünde bu pozisyonda değilse müdahale edilerek hocker pozisyonuna getirilmektedir. Böyle yapılarak ölüye dokunma, bir cesede biçim verme söz konusudur (Günay, Şarbak ve Ersoy, 2011: s.238). Hocker pozisyonuna İç Anadolu Bölgesi'nde Alishar Höyük, Alaca Höyük; Doğu Anadolu Bölgesi'nde Tilkitepe, Norşuntepe, Tülintepe ve Değirmentepe'de; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Çavi Tarlası, Kurbanhöyük ve Samsat'ta; Marmara Bölgesi'nde Ilıpınar, Aktopraklık ve Barçinhöyük'te; Ege Bölgesi'nde Beycesultan ve Baklatepe'de; Akdeniz Bölgesi'nde ise Kuruçay, Tell El Cüdeyde ve Yumuktepe / Yümüktepe'de rastlanılmıştır.

Zamanla yarı hocker ve dorsal gömü uygulaması da uygulamalar arasında yerini almıştır. Bunlardan yarı hocker/yarı bütülmüş gömü gövdenin ekseniniyle uyluk (femur) kemiğinin ekseninin doksan-yüz seksen derece arasında açı yapması ile belirlenmektedir. Uyluk kemiği ve kaval kemiği (tibia) arasındaki açı genellikle doksan dereceden küçüktür. Dorsal/uzanmış gömü halk dilinde "sırt üstü" uzanma diye tabir edilmektedir. Dorsal gömme bacaklara ve kollara herhangi bir müdahale edilmeksizin cesedin dümdüz şekilde yatırılmasıdır. Bu gömme şeklinde gövde ve bacaklar arasında 180 derecelik açı vardır (Bilgi, 2004: s.27).

Çorum Arkeoloji Müzesi Ölü Gömme Biçimli Sergileme

1968 yılından itibaren 33 yıl hizmet veren müze binası, Çorum'da son yıllarda hareketlilik kazanan arkeolojik kazılar ve elde edilen eserlerin yoğunluğu nedeniyle ihtiyaca cevap veremez duruma gelmişti. Bunun üzerine Çorum Endüstri Meslek Lisesi yanında bulunan, H.1332 yılına tarihlenen ve yapıldığı günden bu yana Hastane, Ziraat Mektebi, Makine Meslek Yüksek Okulu olarak hizmet veren bina, 1986 yılında Yeni Çorum Müze binası olarak yeniden işlevlendirilmek üzere Milli Eğitim Bakanlığında devralınmıştı. 1988 yılında yangın geçiren bina, 1989 yılında Müze hizmet binası olarak kullanılmak üzere restore edilmeye başlanmıştı. Onarım ve yenileme faaliyetleri bitirilen Çorum Arkeoloji Müzesi 2003 yılında ziyarete açılmıştır.³

Çorum Arkeoloji Müzesi'nde arkeolojik ve etnografik eserler sergilenmektedir. Anadolu'nun önemli uygarlıklarından Hititlere başkentlik yapan Alacahöyük, Boğazköy-Hattuşa ile Pazarlı ve Kuş saray gibi arkeolojik kazı merkezlerinden çıkarılan buluntular müzenin önemli koleksiyonlarını oluşturmaktadır. Çorum Müzesi'nin ilgi çeken eserleri ve sergilemeleri arasında en dikkat çekici olanlardan biri de Anadolu'nun bilinen en eski uygarlığı Hattilerin ölülerini cenin pozisyonunda yerleştirerek gömdükleri mezar görevi üstlenmiş küplerdir. Bu küpler 2003 yılında Uğurludağ ilçesi Resuloğlu Köyü Kaleboynu mevkiinde, Prof. Dr. Tayfun Yıldırım'ın bilimsel başkanlığında, Çorum Müzesi işbirliğinde gerçekleştirilen çalışmada ortaya çıkarılarak müzeye kazandırılmıştır. Söz konusu alanda Anadolu'da Hititler 'den önce yaşayan yerli halk Hattilerin olduğunu ifade eden Müze Müdürü Çakar, "Günümüzden yaklaşık 5 bin yıl öteye gittiğimizde o dönem insanların ölü gömme geleneklerini ve ritüellerini vitrinimizde ziyaretçilerimize gösteriyoruz." demiştir (Çakar, Kişisel Görüşme: Haziran 2019).

³ <https://corum.ktb.gov.tr/TR-58707/muzeler.html>, 15.04.2021 tarihli erişim

Ölü gömme geleneklerinin yansıtıldığı vitrin, ziyaretçilerin ilgisini çeken alanların başında gelmektedir. Burada ölümler küp ve taş sandukalara gömülmüştür. Ancak küp mezarların daha yaygın olduğu görülmektedir. Küp mezarların küçük olanlarına bebekler ve çocuklar, büyük küp mezarlara ise tek bir yetişkin kadın veya erkeğin gömüldüğü görülmektedir. (Foto-1) Ölen kişinin vücudunun katılaşmadan küp içine anne karnında olduğu gibi cenin pozisyonunda yan yatırılarak yerleştirildiğini belirten Müze Müdürü Çakar, “ küpün açılan çukura konulduğunu daha sonra kapağının kapatılarak küpün üzerinin toprakla örtüldüğünü dile getirmektedir.” Ölümlerin kıyafetleri ve takılarıyla gömüldüğüne işaret eden Çakar, şunları da söylemektedir: “Elbiseleriyle ve vücudunda bulunan bayan ise küpeleri, kolyeleri, bacaklarında halhalları, kollarında bilezikleriyle kendine ait şahsi eşyalarıyla küp içinde gömülüyor. Burada 300'e yakın mezarın hepsi de bu şekilde, küp içinde, ölü hediyeleriyle birlikte bulunmuştur.” (Çakar, Kişisel Görüşme, Haziran 2019) (Foto-2)

Anadolu topraklarında Hatti ve Hitit Dönemlerinden veya diğer kültürlerden kalma pek çok mezarlık alan vardır. Hatti Dönemini bize en güzel şekliyle tarihlendiren, ölü gömme şekillerini, ritüellerini gösteren en güzel örnekler bu müzede sergilenmeye uygun görülmüştür. Bir de aslına uygun olarak sergilenen Eski Tunç Çağı Alacahöyük mezar örneklerinden kral mezarı da bu müzede ziyaretçilerin dikkatini çekmektedir. (Foto-3) Oda mezar biçiminde olan bu gömme alanında dinsel amaçla kullanılan güneş kursları, geyik ve boğa heykelleri, bazı müzik enstrümanları da ölen kişiyle birlikte görülmektedir. (Foto-4) Ölen kişinin üzerinde madeni takılar da dikkat çekmektedir. Bu sergileme alanının yanında ölü gömme töreni sanal olarak canlandırılmıştır. Mezar canlandırmasının yan tarafındaki duvarda bulunan ekranda, ölü gömme ritüeli hakkında bilgiler içeren bir demo video gösterisine de yer verilmiştir. Bu uygulamalar yoluyla da ziyaretçi açısından daha etkili bilgi edinme, heyecan uyandırma ve aktif katılım sağlanmaktadır.⁴

Anadolu Medeniyetleri Müzesi Ölü Gömme Biçimli Sergileme

Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara'nın Altındağ ilçesi, kentsel sit alanı içerisinde yer almaktadır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında inşa edilen Mahmut Paşa Bedesteni 'nin ve Kurşunlu Han'ın mimarisi değiştirilmeden işlevsel olarak değişikliğe gidilerek, Anadolu Medeniyetleri Müzesine dönüştürülmüştür. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü Hamit Zübeyr Koşay'ın dönemin Maarif Vekili Saffet Arıkan'a ilettiği Mahmud Paşa Bedesteni ve Kurşunlu Han'ın onarılması ve müze binası olarak kullanılması önerisi kabul görmüştür. Bedesten onarım projesi Yüksek Mimar Macit Kural, uygulama işi ise Yüksek Mimar Zühtü Bey tarafından yapılmış ve Bedesten, müze haline getirilmiştir. Arasta ise kazılardan çıkan küçük eserlerin teşhirine ayrılmıştır. Han onarıldıktan sonra idare kısmı; laboratuvar, depo, kütüphane, konferans salonu olarak kullanılmıştır. Bodrumundaki ahırlar onarılmış ve teşhire konmayan eserlerin deposu haline getirilmiştir (Koşay, 1979: s.311).

Koleksiyonu ile dünyanın sayılı müzeleri arasında bulunan müzede Paleolitik Çağ'dan günümüze kadar eserler kronolojik bir sırada sergilenmektedir. Müzede yer alan teşhir bölümleri Paleolitik Çağ Bölümü, Neolitik Çağ Bölümü, Kalkolitik Çağ Bölümü, Eski Tunç Çağı Bölümü, Asur Ticaret Kolonileri Bölümü, Hitit Bölümü, Frig Bölümü, Urartu Bölümü, Taş Eserler Salonu, Klasik Dönemler Bölümü ve Çağlar Boyu Ankara

⁴ <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/corum/gezilecekyer/corum-muzesi>, 15.04.2021 tarihli erişim

Bölümü'dür. Neolitik Çağ bölümünde yer alan Çatalhöyük ve Hacılar'dan getirilen buluntular arasında mezar temalı etrafı duvarla çevrili sergileme bölümü yer almaktadır. (Foto-5) Oda mezar biçiminde yapılmış sergilemede biri çocuk diğeri yetişkin iki ölü insan hocker tarzı şekilde gömülmüş vaziyette durmaktadır. (Foto-6,7) Sergilemenin açık ve ziyaretçinin rahat bir şekilde göreceği tarzda yapılmış olması dikkat çekicidir. Bu tür ölü gömme temalı sergilemelerde ziyaretçi gömü kültürünü görmekte ve sorgulayabilmektedir. Çatalhöyük canlandırma odası ve mezar temalı sergileme uygulaması yeni müzecilik kapsamında ziyaretçileri o dönemlere dair düşünmeye zorlayarak, o dönem hakkında hikâye belleği oluşturmalarına ve bilgilenmelerine yardımcı olmaktadır.

Van Müzesi Ölü Gömme Biçimli Sergileme

Van Müzesi, kentin sahip olduğu kültürel ve sanatsal potansiyel nedeniyle, farklı yollarla tespit edilen ve tasnifi yapılan çok sayıda nesneden oluşmaktaydı. Koruma altına alınan eser sayısının her geçen gün çoğalmasıyla birlikte, 1945 yılında bu söz konusu kültür varlıklarının korunduğu depo, müze haline getirilmiştir. Küçük çaplı, ancak son derece anlamlı olan bu çalışmalara, Van'da görev yapan memurların, gayretleri, titiz tutumları ile vatandaşların gönüllü destekleri sonucunda, mevcut eserlerin sayısı daha da çoğalmış ve bunun sonucu olarak bir memurluk binası, 1972 yılında Müze Müdürlüğüne dönüştürülmüştür. Daha sonra 2011 yılına kadar Van Müzesi olarak kullanılmaya devam edilmiştir. 2011 yılında Van'da meydana gelen depremde müze binasının hasar görmesiyle birlikte yeni bir müzeye olan ihtiyaç gündeme gelmiştir. Günün koşulları içinde, Van'ı yeni bir müzeye kavuşturma fikriyle, 2012 yılında temelleri atılan Yeni Van Müzesi, 2019 yılında açılmıştır. Bu yeni müze, Van Kalesi'nin kuzey eteklerinde yaklaşık 50 bin m²'lik bir alan içerisinde 9.600 m²'lik bir yapı olarak tasarlanmıştır. Van Müzesi, kentin kültürel tarihini en doğru biçimde yansıtabilecek nitelikte seçilen, çağdaş müzeciliğin birçok özelliğini yerine getirecek tarzda kurgulanmıştır (Uslu, 2020: s.49).

Müzenin Teşhir salonları; Geçmişten Günümüze Van bölümü, Paleolitik /Neolitik/Kalkolitik Çağ, Erken Tunç Çağı, Orta Tunç/Son Tunç/Erken Demir Çağı ve Hakkâri Stelleri'nin sergilendikleri bölümler ile beraber, kronolojik bir tasarım anlayışı içinde düzenlenmiştir. Teşhir salonlarından Urartu Dönemi'ne ait Kalecik nekropolünden çıkarılan ölü gömme temalı sergilemede oda tipi mezar görülmektedir. (Foto-8) Büyük bir oda şeklinde etrafı taşlarla örülmüş mezarın içerisinde birçok iskelet kalıntısı bulunmaktadır. (Foto-9,10) Açık sergileme biçiminde olan bu mezar sergileme tarzı, ziyaretçiyi tarihin o dönemlerine doğru bir yolculuğa çıkaracak nitelikte, eser-görsel ilişkisine dayanarak hazırlanmıştır. O dönem hakkında Urartu inanç sistemine yönelik ölü gömme geleneklerine ait bilgi panolarından faydalanabilen ziyaretçiler, hem düşünerek hem de gördüğü mezar ve ölü kültürü hakkında kafasında ilişki kurarak etkin ve aktif bir öğrenme yoluna girmiş olmaktadır. Ziyaretçinin aktif olduğu bu sergileme biçimlerinde teşhirin hikâyesi birebir canlandırılmaktadır.

Sonuç

19. yüzyılda koruma, depolama, onarım, bakım, sergileme şeklinde yürütülen müzecilik çalışmaları, 20. yüzyılda eğitim etkinliklerinin ön planda olduğu ve müzelerde eğitim programlarının içeriğinin geliştirilerek yaygınlaştırıldığı dönemlerden geçmiştir. 21. yüzyılda ise müzelerin hizmet ettiği kentin demografik yapısını analiz ederek bu gerçeğe göre aktiviteler düzenlediği bir yeni çağa geçilmiştir. Günümüzde toplumsal beklentileri karşılayabilecek nitelikte halkla bütünleşmiş, toplumdaki etnik, ekonomik,

inanç, unsurlarını ve kültürel farklılıkları analiz edebilen bir yaklaşım tarzı üstlenmiş, müze örgütleri bulunmaktadır. Son yıllarda müzecilik alanında eğitilmiş kalifiye personeller, hem yönetim, (örgütlenme, strateji belirleme, organize edebilme) yeteneğine vakıf, hem de sanatsal, estetik, küratöryel, akademik alanlarına vakıf olmaları sebebiyle daha başarılı atılımlar gerçekleştirmektedir. Özel müzelerin sayılarının artması belli bir rekabet ortamını da doğurmuştur. Bu rekabet, beraberinde son derece başarılı müzecilik hamlelerini peşi sıra gündeme taşımıştır. Yeni kurgulanan müzeler, mimarileri ve sergileme özellikleriyle ziyaretçilerin dikkatlerini çekmektedir.

Uluslararası arenada Müzebilimdeki faaliyetlere yön vermek, yeni politikalar belirlemek adına çok uluslu bir örgüt olan ICOM, (Uluslararası Müzecilik Konseyi) müze tanımında, müzelerin topluma karşı sorumluluğundan, halkla bütünleşik, insan gelişimini göz önünde bulunduran, insana ve çevreye duyarlı bir tutum sergilemesinden sıkça bahsetmektedir. Bu açıklamalar göstermektedir ki, müzeler birçok etkinliklerinde, sergi ve koleksiyon içeriğinde, toplumun nabzını tutmak, iletişim kurmak, toplumdaki farklılıklara saygılı ve hassas davranış eğilimi göstermekle yükümlü olduklarını dile getirmektedir. Bu sebeple yeni müzecilik, insan odaklı çözümler üretme tavrı gösterirken, müze atmosferini yani etkinlik, sergi ve koleksiyon tasarımı vb. aktivitelerini kurgulama aşamasında her kesimden insanın beğenisine sunulacak tarzda yapılandırma yoluna gitmektedir.

Yeni müzecilikte, küratöryel yenilikler de görülmektedir. Sergi ve koleksiyon düzenleyici pozisyonda görev yapan küratörler, Antik Çağ insanın inanç sistemlerinin, ölümlerini defin uygulamalarında ve o uygarlığın sosyal dokusunun, ölü gömme merasimlerini hangi parametrelere göre nasıl tasarladığını estetik anlamda ortaya koymaya çalışan uzman kişilerden oluşmaktadır. Müzelerde hem teknolojik (dijital ekranlarda ölü gömme merasiminin gösterimi) hem de fiziki yapay canlandırma ve maket örnekler vasıtasıyla ölü gömülme pozisyonlarını, gömülme ritüellerinin uygulanış biçimlerini simultane edebilme yetenekleri ölçüsünde ziyaretçileri bilgilendirilebilmektedirler. Çünkü müzelerin, ziyaretçileri Antik Çağ düşünce ve inanç sistemleri hakkında geniş bilgi sahibi olabilmeleri adına, ölü defnetme tarzlarının ve seremonilerinin düzenlenmeleri esnasında ortaya koydukları veriler sebebiyle önemli bir misyonu bulunmaktadır.

Bu çalışmada, kaynak çözümleme, doküman analizi ve özellikle çevrim içi platformlarda literatür taraması yapılarak veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmadaki temel amaç, bilgilendirme işlevli sergileme uygulamalarından olan mezar temalı sergilemeleri, yeni müzecilik anlayışı kapsamında değerlendirmek ve Türkiye’de Çorum Arkeoloji Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve Van Müzesi’ndeki ölü gömme biçimli sergileme uygulamaları perspektifinden ele alarak değerlendirmektir. Çorum Arkeoloji Müzesi’nde ölü gömme geleneklerinin yansıtıldığı vitrin ziyaretçilere açıktır. Burada ölümler küp ve taş sandukalara gömülmüş ancak küp mezarların daha yaygın olduğu görülmektedir. Küp mezarların küçük olanlarına bebek ve çocukların büyük küp mezarlara ise tek bir yetişkin kadın veya erkeğin gömüldüğü bilgisi geçmektedir. Alacahöyük Nekropolü’nden kral mezarı da müzede ziyaretçilerin oldukça dikkatini çekmekte ayrıca ziyaretçiler için mezar canlandırmasının yan tarafındaki duvarda bulunan ekranda, ölü gömme ritüeli hakkında bilgiler aktaran bir demo video gösterisine de yer verilmiştir. Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde, Neolitik Çağ bölümünde yer alan Çatalhöyük ve Hacılar kazı alanlarından getirilen öğeler ve mezar temalı etrafi duvarla çevrili sergileme bölümü bulunmaktadır. Oda mezar biçiminde teşhir edilen alanda, biri

çocuk diğeri yetişkin iki ölü insan canlandırması, hocker tarzı şekilde gömülmüş vaziyette durmaktadır. Van Müzesi'nde ise oda şeklinde etrafı taşlarla örtülmüş mezarın içerisinde birçok iskelet kalıntısı bulunmaktadır. Açık sergileme biçiminde olan bu mezar sergileme tarzı, Urartu Dönemine ilişkin sosyal bir olayın somut verilerini sergilemesi adına ilginç bir örnektir. Bu alan, eser-görsel ilişkisine dayanarak hazırlanmıştır. Burada, o dönem hakkında Urartu inanç sistemine yönelik ölü gömme geleneklerinin uygulanış aşamaları doğrultusunda mezar ve ölü kültü hakkında veriler bulunmaktadır.

Genel anlamda bu çalışmada, Antik Çağ insanın, ölü gömme konusu ekseninden, toplumun inanç şekilleri, sosyal hayat biçimi, kadın, erkek, çocuk veya yaşlı bireylerin konumları fiziksel unsurları (giysi, aksesuar, araç ve gereç) vb. durumlarına ilişkin önemli bilgiler edinilmektedir. Bu açıdan, müzelerde, ölü defin tarzı ve merasimi ışığında ziyaretçilere değerli bilgiler aktaran bir sergileme durumu da ölü gömme biçimlerinin teşhir edilmiş tarzları olmaktadır. Ölü gömme geleneklerinin nasıl gerçekleştirildiği, hangi dönemleri ne şekilde yansıttığı, ölen kişinin kendisiyle beraber eşyalarının da gömüldüğü bir mezar yapısının, müzelerde sergilenmesinin, ziyaretçiler üzerinde nasıl bir izlenime sebep olduğu incelenmeye çalışılmıştır. Bu tür sergileme temalarında ölen kişinin kemikleriyle açık bir şekilde bozulmadan bir vitrin içerisinde veya bir platformda sergilenmesi, müze ziyaretçilerinin bu sergilemelerden edindiği bilginin anlaşılabilirliği ve kalıcılığı adına önem arz etmektedir. Müzelerde hem dijital ekranlarda hem de fiziki bir düzlemde ölüm olgusunun, mezar öncesi seremonisinin ve gömülme stiline, yeni küratöryel tasarımlar ve zengin görseller aracılığıyla, ziyaretçilere aktarılmaya çalışılmasının durumu değerlendirilmiştir.

Kaynakça

Anan, A. (1987), Die Prähistorischen Bestattungen Anatoliens, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ludwig-Maximilians Universität zu München, Münih.

Atagök, T. (1999), Müzelerin Anlaşılır Kılınması, İç Mekan ve Sergi Tasarımları. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları.

Bilgi, Ö. (2004), İkiztepe Mezarlık Kazıları ve Ölü Gömme Geleneği. 17. Anadolu Araştırmaları I. (Yayına Hazırlayan: Şevket Dönmez). 25- 50

Çevik, N. (2000), Urartu Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ensert, H.K. (1995), Erken Tunç Çağı Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye Bölgesi Ölü Gömme Gelenekleri Işığında Oylum Höyük Mezarları, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Erginer, G. (2004), Bir Halkbilimcinin Gözünden Ölüm, Cogito, Ölüm: Bir Topografya, Sayı: 40: 286-292.

Günay, I., Şarbak, A., Ersoy, A. (2011), Aşağı Salat Erken Tunç Çağı I İskeletlerinin Antropolojik Analizi. TÜBAV Bilim Dergisi 4/3. 230-239.

Karadeniz, C. (2018), Müze Kültür Toplum. Ankara: İmge Yayınevi.

Karayılanoğlu, G. (2016), Çağdaş Sanat Müzelerinde Yeni Müzecilik Anlayışıyla Değişen İç Mekân Organizasyonunun İstanbul'dan Örneklerle Analizi, (Yayımlanmamış

Ayşenur Sezgin Özrili/ Yaşar Özrili-Yeni Müzecilikte Sergileme Yöntemi Olarak Ölü
Gömme Temalı Bir Seçki

Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü,
İstanbul.

Koşay, H.Z. (1979), Ankara Arkeoloji Müzesi'nin (Yeni Adıyla Anadolu
Medeniyetleri Müzesi) İlk Kuruluş Safhası İle İlgili Anılar. Ankara: TTK.

Lloyd, S. (2000), Türkiye'nin Tarihi Bir Gezginin Gözüyle Anadolu Uygarlıkları.
Ankara: Türkiye Popüler Bilim Kitapları.

Mithen, S. (2006), Ethnobiology and the Evolution of the Human Mind, The
Journal of the Royal Anthropological Institute, Vol. 12, Ethnobiology and the Science of
Humankind: 45-61.

Mutlu, G. (2018), Anadolu'da Orta ve Son Tunç Çağı Ölü Gömme Gelenekleri,
Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, C.4, S.2, 71-101.

Onur, B. (2013), Müze ve Oyun Kültürü. Ankara: İmge Yayın evi.

Ökse, A. T. (2011), Orta Fırat Havzası Tunç Çağı Mezarlıklarının Bölge Tarihine
Yansıtıkları, Arulis Dergisi, S. 1, 20-30.

Özgüç, T. (1948), Ön Tarihte Anadolu'nun Ölü Gömme Adetleri. Ankara: Türk
Tarih Kurumu Basımevi.

Özterzi, S. (2011), Anadolu'da Neolitik ve Kalkolitik Dönemdeki Mezar Tiplerinin
ve Ölü Gömme Geleneklerinin Sosyokültürel Açıdan Değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış
Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Parlıtı, U. (2018), M.Ö. III. Binyıl Doğu Anadolu Bölgesi'nin Ölü Gömme
Gelenekleri ve Mezar Tipleri, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Sevim, A., Pehlevan, C., Günay, I.. (2006), Arkeolojide Paleoantropoloji Hayat
Erkanal'a Armağan-Kültürlerin Yansıması. İstanbul: Homer Kitapevi ve Yayıncılık.

Tzortzi, K. (2007), The Interaction Between Building Layout and Display Layout
in Museums, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Londra Üniversitesi, İngiltere.

Uhri, A. (2010), Anadolu'da Ölümün Tarih Öncesi, Bir Geleneğin Oluşum
Süreçleri. İstanbul: Ege Yayınları.

Uslu, E. (2020), Türkiye'de Gelişen Çağdaş Müzecilik Anlayışı Işığında Yeni Van
Müzesi Teşhiri, Sanat ve Kültür Araştırmaları Dergisi, S. 34, 8.

Yılmaz, D. (2006), Erken Tunç Çağı'nda Güneydoğu Anadolu'da Oda Mezar
Geleneği, Anadolu/ Anatolia, 31, 57- 69.

<https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/museum-definition/>,
08.02.2021 tarihli erişim

Erkan, G., Ağustos 21, 2014, Zamanın Mekanları Müzeler, Müzecilik Meslek
Kuruculuk Derneği, url: <http://mmkd.org.tr/zamanin-mekanlari-muzeler/>, 11.04.2021
tarihli erişim

<https://corum.ktb.gov.tr/TR-58707/muzeler.html>, 15.04.2021 tarihli erişim

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/corum/gezilecekler/corum-muzesi>,
15.04.2021 tarihli erişim

Ek Beyan

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır

FOTOĞRAFLAR



Foto 1: Çorum Arkeoloji Müzesi Küp (Kap) Mezar



Foto 2: Küp Mezar Örneği Detay

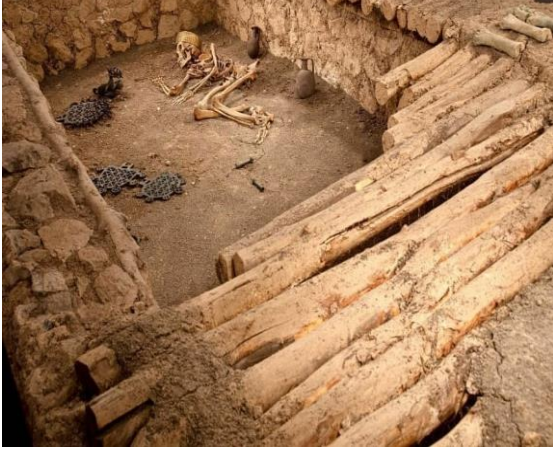


Foto 3: Çorum Müzesi Alacahöyük Oda Mezar Örneği Foto 4: Alacahöyük Kral Mezar Örneği



Foto 5: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Çatalhöyük Nekropolünden Mezar Temalı Sergileme



Foto 6: Oda Mezar Biçimi Örneği
Gömü Biçimi



Foto 7: Hocker tarzı



Foto 8: Van Müzesi Urartu Dönemi Kalecik Nekropolünden Mezar Temalı
Sergileme



**Foto 9: Açık Sergileme Biçimli Oda Mezar Örneği
Kalıntıları Örneği**



Foto 10: Oda Mezar Örneği İskelet